

МОДЕЛЮВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ГАЛУЗІ КУЛЬТУРИ ЯК СКЛАДОВОЇ ПРОЦЕСУ СОЦІАЛІЗАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

У статті розкрито економічну суть моделювання внутрішнього фінансового контролю в галузі культури як складової процесу соціалізації регіональної економіки згідно з Європейськими стандартами.

В статье раскрыта экономическая суть моделирования внутреннего финансового контроля в области культуры как составляющей процесса социализации региональной экономики согласно Европейским стандартам.

In this article has been disclosed the economical matter of the financial control model in the sphere of the culture as a part of the process of socialization at the regional level according to the European standards.

внутрішній фінансовий контроль, соціалізація, культура, регіональне управління

Основною соціальною цінністю Української держави згідно з Конституцією України визначено людину [1]. Умови розвитку людини, особистості базуються на багатьох факторах, одним з головних факторів є культурна освіченість та реалізація творчого потенціалу.

Адміністративна система управління в Україні поступово витісняється ринковою економікою в усіх галузях та на всіх територіях. На зміну декларативним законодавчим та нормативним актам запроваджено нові норми та нормативи, які базуються на економічних вигодах та важелях. Однак галузь культури під час розвитку України як самостійної держави, лишилась поза суттєвими змінами. Основним напрямком державної політики в цій галузі визначено доступність культурних цінностей, усіх видів культурних послуг та культурної діяльності для кожного громадянина; забезпечення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня та естетичного виховання громадян [2].

Фінансово галузь забезпечується бюджетними коштами в обсязі згідно з формульним розрахунком [3], який передбачає добуток нормативу фінансової забезпеченості та кількості населення відповідної територіальної одиниці. Норматив фінансової забезпеченості передбачає ділення фактичної забезпеченості коштами галузі у попередній бюджетний період на кількість населення на 1 січня попереднього року. Формульним розрахунком передбачено вимогу щодо неможливості зниження обсягу видатків на культуру порівняно з попереднім роком. Тобто по суті збільшення фінансування на розвиток галузі у формульній розрахунок не закладено, не передбачений також щорічний індекс інфляції. Таким чином, підвищення культурного рівня та забезпеченості рівного доступу людей різних соціальних груп не закладено в саму формулу розрахунку відповідного фінансового ресурсу.

Фінансове забезпечення галузі у ракурсі управління регіоном є складовою процесу та потенціалу соціалізації регіону [4].

Мета цієї статті визначити модель внутрішнього фінансового контролю в галузі культури як складової процесу соціалізації регіональної економіки.

На відміну від багатоканального фінансування розвитку культури в розвинених країнах світу в сучасній Україні превалює пряме фінансування галузі з державного та місцевих бюджетів. В умовах відсутності соціальних стандартів та соціальних нормативів культурна політика здійснюється державою аналогічно меценатству і змінюється залежно від конкретних умов та не має довгострокових цілей.

Доцільно визначити базові принципи фінансування культурно-освітніх програм регіону, що забезпечують канали фінансових потоків на функціонування та розвиток галузі «Культура» (табл. 1). Базові принципи визначені з урахуванням європейських стандартів внутрішнього фінансового контролю, які передбачають роботу з ризиками та їх аналіз щодо ймовірності та впливу та щодо внутрішніх умов процесу управління та зовнішніх умов [5].

Світовий досвід свідчить про ефективність багатоканальної підтримки розвитку культури. Механізми підтримки різноманітні в різних державах світу, однак спостерігаються єдині підходи щодо надання державної підтримки з бюджету: шляхом прямого фінансування (Німеччина, Франція), стимулюючих податкових механізмів та грантів (США), законодавче врегулювання створення бюджетного фонду підтримки культурної діяльності (Естонія).

Визнані у всьому світі концепції «суспільних видатків» П. Самуельсона, «мериторних благ» Р. Масгрейва, «людського капіталу» Г. Беккера, концепція В. Баумоля визначають необхідність наукового підходу до формування та реалізації культурної політики державою. Більше 10 років налічується «економічній соціодинаміці» Р. Гринберга, що визначає зміну парадигми підтримки галузі культури та перехід від «держави-мецената» до «держави-інвестора» [6]. Інвестор, на відміну від мецената, моделює преференції внаслідок вкладення інвестицій. Такими преференціями за підсумком вкладень фінансів у розвиток культури є духовна насиченість людини, підвищення творчої реалізації, розширення відповідної соціальної складової життя людини.

Державотворення, управління суспільством не є самоціллю та повинні в межах територіально, політично й історично відокремленого суспільства забезпечити розвиток особистості. Саме культурні цінності долають мовні, політичні, соціальні та економічні бар'єри між різними державами. Сьогодні свідчить про превалювання інтересів споживання над усіма іншими напрямками соціального вираження свідомості. Для суспільства споживачів, що сформовано провідною ідеєю «задоволення постійно зростаючих потреб населення», є важливим зміна цієї ідеї, що не має меж і не може зробити щасливою людину та процвітаючим регіон та державу, на нову парадигму, що передбачає реалізацію творчого потенціалу особистості та відповідає вимогам сьогодення.

Що в регіональному управлінні сприяє реалізації творчого потенціалу людини? Можливість доступу до культурних надбань та творчої діяльності, увага суб'єктів управління до розвитку об'єктів, що є осередками культурно-мистецької майстерності та культурної освіти є основою для розвитку та реалізації творчого потенціалу людини. Для будь-яких досліджень суттєвим є комплексний підхід до розв'язання проблеми, у зв'язку з чим вважається за доцільне розглянути як впливає зміна фокусу уваги з

нарощування виробництва, ВВП на розвиток культури. Згідно з дослідженнями офіційні інформаційні джерела показників соціально-економічного розвитку України, СНД, країн світу включають різноманітні показники щодо прибутку від основної діяльності підприємств, обсягів експорту, імпорту; фінансові показники: загальна доходна та видаткова частина бюджету, кредитування; динаміки населення, безробіття, доходів та витрат домогосподарств, зайнятості, однак показник фінансових вкладень в культуру відсутній взагалі, не простежується саме увага до об'єктів культури.

Тобто у центрі управління держави, регіону та у центрі уваги людини, що є головною їх цінністю, знаходяться інші пріоритети, на них фокусуються увага та ресурси. Хотілося б розглянути економіку регіону не лише з точки зору теорій, висновків та закономірностей в економіці та фінансах, але й з урахуванням набутоків у інших наукових напрямках, наприклад, у фізиці. Згідно з сучасними набутками науковців встановлено, що спостерігач здійснює спостереження, не може не впливати на об'єкт спостереження. Нові наукові дані про місце людини у світі найкращим чином підсумував професор фізики Принстонського університету й коледжу Ейнштейна Джон Уїлер [7]. Експерименти привели його до висновку, що зовнішній світ перманентно створюється свідомістю: «Згідно з цим принципом неможливо уявити собі Всесвіт, який в певному місці та у конкретний момент часу не включав би у себе спостерігача, оскільки саме акти спостереження є будівельним матеріалом Всесвіту». Цей Всесвіт Уїлер назвав Всесвітом співучасті та визначив сутність квантової теорії, той факт що «жодний з простіших феноменів не є феноменом поки його хто-небудь не поспостерігав (або не зареєстрував)». Експерименти на квантовому рівні показали, що людська свідомість здатна напряму впливати на більшість елементарних часток.

Оскільки всі процеси у світі взаємопов'язані і наукові дослідження у фізиці свідчать про безпосередній зв'язок між об'єктом спостереження та спостерігачем, тобто між об'єктом концентрування уваги або фокусом уваги та його суб'єктом, цікавим з точки зору подолання кризових явищ у економіці є застосування цього факту у регіональному управлінні соціально-економічним розвитком.

Кінцевим результатом соціально-економічного розвитку є якість життя людини, реалізація нею творчого потенціалу, тому логічною є така гіпотеза: перенесення фокусу уваги управління регіональним розвитком на культурний розвиток приводять до змін у стані фінансування галузі, забезпечення доступу мешканців регіону до послуг закладів культури, в тому числі освітніх закладів культури, надає можливості щодо реалізації творчого потенціалу, розвитку здібностей. У свою чергу творчість людини згідно з науковими дослідженнями фізичних характеристик часу є джерелом часу та «зірки отримують енергію з хода часу» (М.О. Козирев) [8]. Якість часу – джерело, що підтримує життя у Всесвіті. Немає винятків з цього постулату, тому в центрі уваги самої людини, підприємства, регіонального управління має бути творчість людини, що є джерелом часу. Управління соціально-культурним розвитком регіону передбачає створення сприятливих умов розвитку творчих здібностей людей, реалізації їх творчого потенціалу. Тобто з метою відтворення життєздатності самого регіонального управління кінцевим його продуктом має стати підвищення культури життя, особистої культури та духовної насиченості мешканців регіону.

**Базові принципи внутрішнього фінансового контролю в галузі культури
як складової процесу соціалізації регіональної економіки**

Принципи формування фінансового забезпечення галузі культури	Належність до внутрішнього середовища процесу внутрішнього фінансового контролю (1), до зовнішніх факторів впливу (2)	Результат щодо фінансового забезпечення галузі культури
Складання єдиних стандартів державних і громадських послуг на території регіону (в умовах розробки такого показника в державі – на території держави)	(1), а в умовах розробки такого показника в державі – (2)	Формування базового показника для визначення нормативного обсягу забезпечення відповідними послугами та обґрунтування обсягу міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам
Складання об'єктивної інформаційної матриці рівнів соціального стану адміністративно-територіальних одиниць (АТО), їх соціальних стандартів	(1), а в умовах розробки інформаційної матриці рівнів соціального стану областей в державі – (2)	Формування показників рівнів соціального стану АТО для визначення необхідного додаткового ресурсної компонента для розвитку відповідної галузі
Надання податкових пільг учасникам культурної діяльності: окремим категоріям споживачів культурних благ, творчим працівникам, зберігачам та пошуковцям культурної спадщини, державним закладам та некомерційним закладам культури, спонсорам та благодійним організаціям	За місцевими податками та зборами, що визначаються відповідними органами місцевого самоврядування – (1), за державними податками – (2)	Відмова від частини податкових пільг державою забезпечує можливість платникам податків самостійно вирішувати питання кому і у якому обсязі надавати підтримку [5]
Уведення нової організаційно-правової форми державних некомерційних закладів	В умовах управління регіоном – (1), державою – (2)	Підвищення ефективності використання бюджетних коштів, збереження державної власності з одночасним поновленням свободи господарювання організацій культурної сфери, що дозволяє за умов виконання бюджетних зобов'язань держави стійке зростання доходів від їх діяльності
Уведення маркірованих податків (наприклад, податок з доходів фізичних осіб у вигляді вигравшів або призів, отриманих внаслідок проведення конкурсів, азартних ігор; плата за придбання торгових патентів) [6]	За вказаними видами податків – (1)	Фокусування додаткового ресурсу на бюджеті «культури»
Адресна підтримка ініціативних проектів у сфері культури та культурної спадщини – за принципом «втягнутої руки» [6]	В умовах управління регіоном – (1), державою – (2)	Забезпечення консолідованого фонду підтримки культурної діяльності

Дослідження результативності фінансових потоків, що спрямовуються у соціальні галузі [4], свідчать про високу кореляцію між значеннями показників рівня використання виробничого потенціалу і потенціалу со-

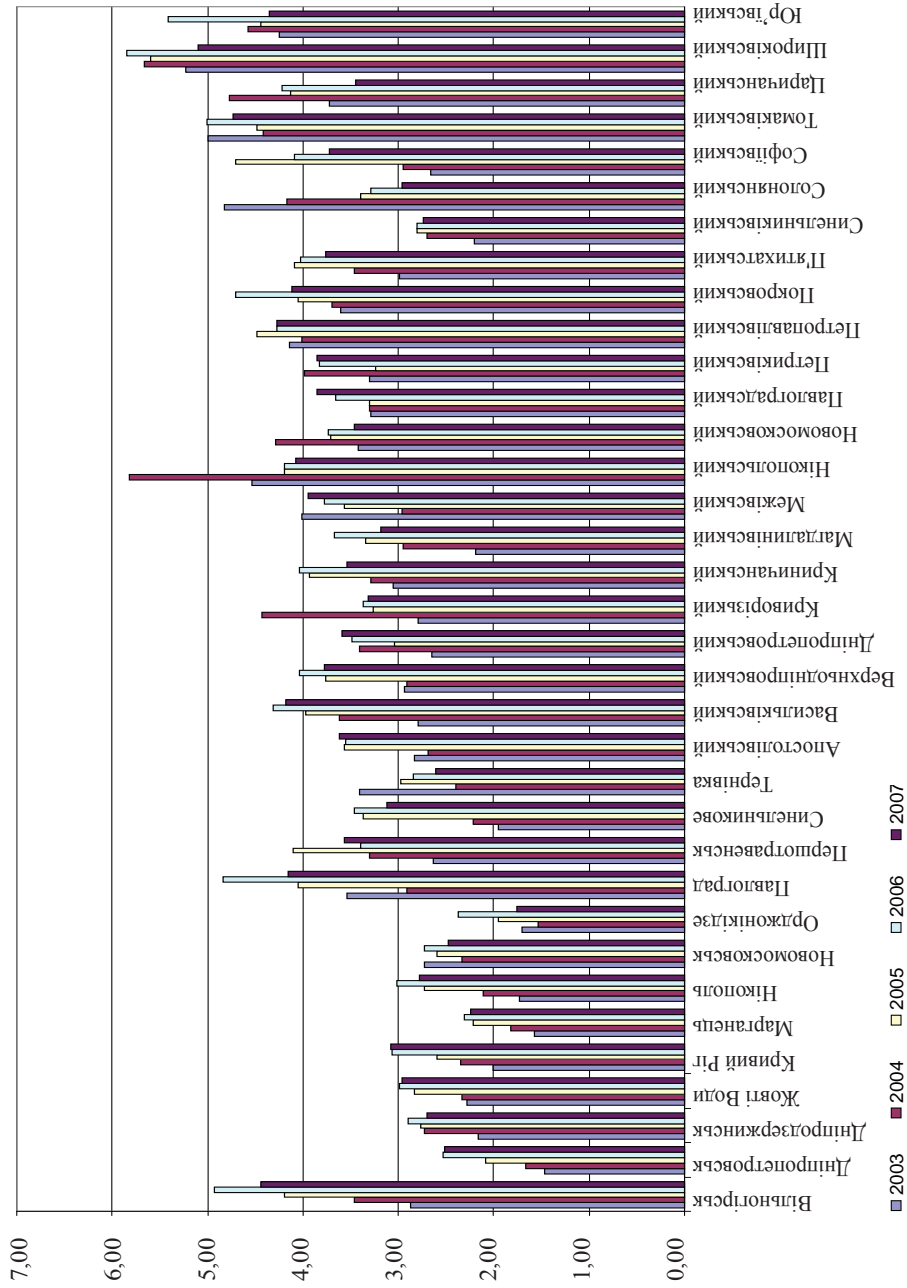
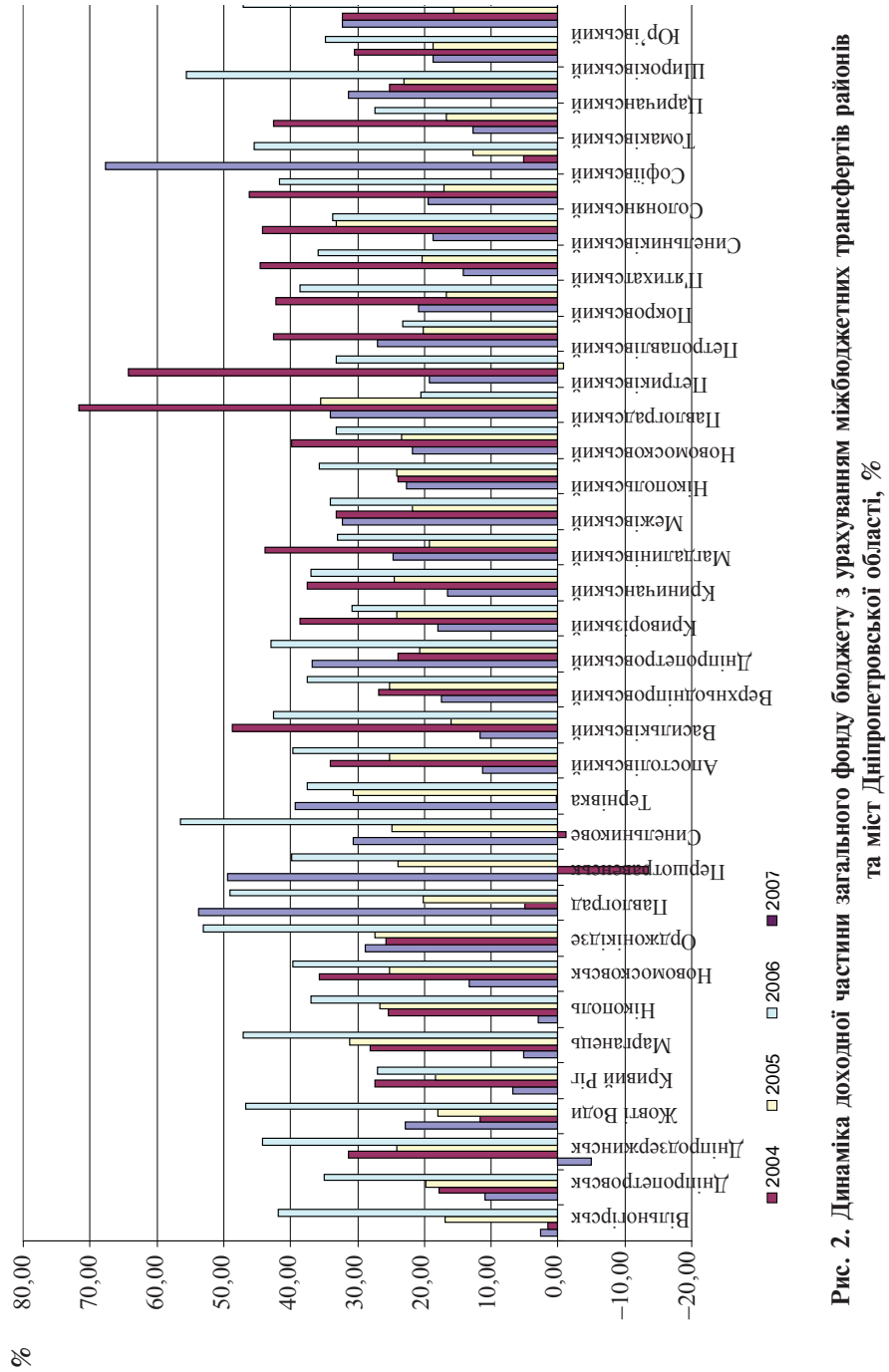

Рис. 1. Піктограма ваги видатків на культуру у загальному обсязі доходної частини загального фонду з урахуванням міжбюджетних трансфертів районів та міст Дніпропетровської області

ціалізації в кожному регіоні. Відомо, що чим ближче наближене значення коефіцієнта кореляції до одиниці, тим більш тісним є зв'язок між параметрами взятого до розгляду кореляційного рівняння [9]. У прямолинійній формулі зв'язок потенціалу соціалізації регіонів та рівня використання їх економічного потенціалу підтверджений значеннями коефіцієнту кореляції, які не були нижчими від 0,982.

У рамках цієї роботи було досліджено наявність кореляції між обсягом фінансових ресурсів, що спрямовуються місцевими бюджетами Дніпропетровської області на галузь культури і обсягом отриманих доходів відповідними місцевими бюджетами. На діаграмі (рис.1) наведено питому вагу видатків на культуру в загальному обсязі доходної частини загального фонду з урахуванням міжбюджетних трансфертів. Показники питомої ваги видатків на культуру в загальному обсязі доходів у більшості територіальних одиниць не мають суттєвих змін за п'ять років. До видатків на культуру не включені видатки на утримання освітніх закладів у цій галузі.

Таблиця 2

Показники відношення збільшення доходів порівняно до змін питомої ваги витрат на культуру, розраховані на підставі річних звітів управління Державного казначейства у Дніпропетровській області

№ з/п	Місто/район	2004	2005	2006	2007
1	Вільногірськ	0,04	0,02	0,23	-0,88
2	Дніпропетровськ	0,56	0,42	0,44	-20,88
3	Дніпродзержинськ	-0,09	8,20	1,78	-2,25
4	Жовті Води	5,16	0,23	1,17	-19,64
5	Кривий Ріг	0,20	1,10	0,40	17,31
6	Марганець	0,21	0,71	3,61	-6,55
7	Нікополь	0,08	0,41	0,93	-1,56
8	Новомосковськ	-0,34	1,36	1,98	-1,60
9	Орджонікідзе	-1,73	0,61	0,66	-0,86
10	Павлоград	-0,85	0,04	0,26	-0,71
11	Першотравенськ	0,74	-0,17	-0,34	2,40
12	Синельникове	1,20	-0,01	2,58	-1,62
13	Тернівка	-0,39	0,00	-2,40	-1,58
1	Апостолівський	-0,83	0,39	-28,01	6,18
2	Васильківський	0,14	1,37	0,46	-2,98
3	Верхньодніпровський	-8,07	0,32	0,89	-1,37
4	Дніпропетровський	0,48	-0,65	0,46	4,24
5	Криворізький	0,11	-0,33	2,21	-5,69
6	Криничанський	0,70	0,58	2,25	-0,73
7	Магдалинівський	0,33	1,10	0,59	-0,67
8	Межівський	-0,31	0,55	1,05	2,00
9	Нікопольський	0,18	-0,15	36,74	-2,91
10	Новомосковський	0,25	-0,69	7,62	-1,21
11	Павлоградський	17,56	-170,80	1,00	1,06
12	Петриківський	0,28	-0,86	-0,01	10,54
13	Петропавлівський	-2,19	0,90	-0,94	102,96
14	Покровський	2,22	1,19	0,26	-0,65
15	П'ятихатський	0,30	0,71	-2,92	-1,38
16	Синельниківський	0,37	4,27	-62,41	-5,11
17	Солонянський	-0,30	-0,59	-1,77	-1,24
18	Софіївський	2,36	0,03	-0,21	-1,23
19	Томаківський	-0,22	7,13	0,31	-1,01

Продовження табл. 2

№ з/п	Місто/район	2004	2005	2006	2007
20	Царичанський	0,30	-0,39	2,70	-0,73
21	Широківський	0,43	-4,62	0,78	-0,47
22	Юр'ївський	1,02	-2,58	0,16	-0,45

Діаграма (рис. 2) ілюструє зростання доходів за відповідний період часу на відповідних територіях. Доходи загального фонду взяті в повному обсязі з урахуванням міжбюджетних трансфертів.

Зростання доходів дефенційовано в розрізі територій і за роками (табл. 1) та має певний лаг у часі між збільшенням видатків на утримання з бюджету сфери «Культура». Можливо такий же лаг буде відслідковуватися у разі зменшення обсягу видатків на культуру та зменшення доходів.

Підсумовуючи дослідження фінансових вкладень регіону у розвиток культури принципів внутрішнього фінансового контролю у цьому процесі необхідно зазначити таке:

1) життя людини багатоаспектне, у XXI ст. в наявності багатий інформаційний простір, технологічні надбання, наукові відкриття, тобто час вимагає змін у якості користування вже наявною інформаційною базою та інформаційним простором;

2) нагальна потреба сучасного регіонального розвитку в перенесенні центру уваги на розвиток культури, культурних осередків, закладів, у тому числі освітньо-культурних та на здатність культурних цінностей долати будь-які бар'єри у взаємовідносинах різних регіонів та держав.

Список використаної літератури

1. Конституція України / Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996 – 1996 р., № 30, стаття 141.
2. Основи Законодавства України про культуру // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
3. Кабінет Міністрів України. Постанова від 12 вересня 2009 р. N 995 «Деякі питання врегулювання міжбюджетних відносин» // <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
4. Деева Н.М. Потенціал соціалізації і його регулювання в економіці: теорія, методологія, перспективи: монографія / Н.М. Деева. – Д.: АРТ-ПРЕС, 2006. – 442 с.
5. Рогунова С.М. Механізм внутрішнього фінансового контролю процесу соціалізації в бюджетній сфері регіону / С.М. Рогунова // *Європейський вектор економічного розвитку. Зб. наук. праць.* – 2009. – № 6. – С. 149.
6. Рубинштейн А.Я. Культура и государство: новый взгляд / А.Я. Рубинштейн // *Обсерватория культуры.* – 2008. – № 2. – С. 42–50.
7. John Wheeler, from an interview with Mirjana R/Gearhart of Cosmic/ Search, Vol.1, no4(1979)/URL//<http://bigear.org/vollno4/wheeler/htm>
8. Козырев Н.А. О некоторых свойствах времени, обнаруженных астрономическими наблюдениями / Н.А. Козырев, В.В. Насонов // *Проявление космических факторов на Земле и звездах.* – М.; Л., 1980. – С. 76–84 (Пробл. исслед. Вселенной; Вып. 9).
9. Венецкий И.Г. Основные математико-статистические понятия и формулы в экономическом анализе: справочник/ И.Г. Венецкий, В.И. Венецкая. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Статистика, 1979. – С. 320.

Отримано 5.02.2010.